Florentina Sâmihăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

Limba și literatura română

Ghidul profesorului

Clasa a VIII-a

art Klett

Cuprins

Capitolul I: Repere teoretice 6

Noutățile programei de gimnaziu actuale. Clarificări conceptuale și sugestii de aplicare 6

Capitolul II: Repere metodologice 25

II.1. Prezentarea manualului 25

II.2. Sugestii privind evaluarea 31

II.3. Planificare calendaristică orientativă 38

II.4. Proiectarea unităților de învățare

Semestrul I (Unitățile 1 – 3) 42

Semestrul al II-lea (Unitățile 4 – 5) 59

Capitolul III: Sugestii de utilizare a manualului 72

III.1. Unitatea 1. *Ce înseamnă prietenia?* 73

III.2. Unitatea 2. *Cum sunt ceilalți?* 107

III.3. Unitatea 3. *Unde găsim frumusețea?* 133

III.4. Unitatea 4. *Ce este adevărul?* 173

III.5. Unitatea 5. *Încotro se îndreaptă lumea?* 205

III.6. Recapitulare finală 249

Anexe **252**

Anexa 1.a. Programa școlară pentru disciplina limba și literatura română 252

Anexa 1.b. Progresia competențelor specifice la disciplina limba și literatura română în gimnaziu 259

Anexa 1.c. Harta conținuturilor programei de limba și literatura română pentru gimnaziu 262

Anexa 2. Cercul intereselor de lectură 267

Anexa 3. Fișă de autoevaluare a competențelor de lectură 268

Anexa 4. Chestionar privind abordarea interculturalității în școală 269

Anexa 5.a.1. Minitest – Lectură, Unitatea 1 270

Anexa 5.a.2. Minitest – Limbă română, Unitatea 1 271

Anexa 5.b.1. Minitest – Lectură, Unitatea 2 272

Anexa 5.b.2. Minitest – Limbă română, Unitatea 2 273

Anexa 5.c.1. Minitest – Lectură, Unitatea 3 274

Anexa 5.c.2. Minitest – Limbă română, Unitatea 3 275

Anexa 5.d.1. Minitest – Lectură, Unitatea 4 276

Anexa 5.d.2. Minitest – Limbă română, Unitatea 4 277

Anexa 5.e.1. Minitest – Lectură, Unitatea 5 278

Anexa 5.e.2. Minitest – Limbă română, Unitatea 5 279

Anexa 6.a. Bareme miniteste, Unitatea 1 280

Anexa 6.b. Bareme miniteste, Unitatea 2 281

Anexa 6.c. Bareme miniteste, Unitatea 3 282

Anexa 6.d. Bareme miniteste, Unitatea 4 283

Anexa 6.e. Bareme miniteste, Unitatea 5 284

Anexa 7.a. Barem de corectare și notare a testului din *Caietul elevului*, Unitatea 1 285

Anexa 7.b. Barem de corectare și notare a testului din *Caietul elevului*, Unitatea 2 286

Anexa 7.c. Barem de corectare și notare a testului din *Caietul elevului*, Unitatea 3 287

Anexa 7.d. Barem de corectare și notare a testului din *Caietul elevului*, Unitatea 4 288

Anexa 7.e. Barem de corectare și notare a testului din *Caietul elevului*, Unitatea 5 289

Anexa 8. Model de lucrare scrisă semestrială 290

Anexa 9. Fișă de identitate a personajului (Unitatea 1) 297

Anexa 10. Fișă de lucru – Sensul cuvântului *registru* (Unitatea 1) 298

Anexa 11. Fișă de lucru – Fonetică (Unitatea 1) 299

Anexa 12. Fișă de lucru – Investigație (Unitatea 2) 300

Anexa 13. Fișă sintetică – Cronica de spectacol (Unitatea 2) 301

Anexa 14. Fișă de lucru – *Într-un lac* de Tudor Arghezi (Unitatea 3) 302

Anexa 15. Caligrama *Plouă* de Guillaume Apollinaire 303

Anexa 16. Fișă de lucru – Fraza. Subordonarea (Unitatea 3) 304

Anexa 17. Fișă de lucru – Atributul (Unitatea 3) 306

Anexa 18. Fișă de lucru – Atributiva (Unitatea 3) 307

Anexa 19. Fișă de lucru – Structuri textuale și planuri narative (Unitatea 4) 308

Anexa 20.a. Fișă de lucru – Structuri textuale, asociere (Unitatea 4) 309

Anexa 20.b. Fișă de lucru – Structuri textuale, asociere simplificată (Unitatea 4) 310

Anexa 21. Fișă de lucru – Complementul prepozițional (Unitatea 4) 311

Anexa 22. Jurnalul cu dublă intrare 312

Anexa 23. Aplicarea metodei Știu – Vreau să știu – Am învățat (Unitatea 5) 313

Anexa 24. Fișă de lucru – Argumentare și persuasiune (Unitatea 5) 314

Anexa 25. Fișă de lucru – Circumstanțialul de cauză (Unitatea 5) 315

Anexa 26. Fișe de autoevaluare pentru finalul unităților de învățare 316

Capitolul I: Repere teoretice

Noutățile programei de gimnaziu actuale. Clarificări conceptuale și sugestii de aplicare

Față de programa anterioară, actuala programă de limba și literatura română pentru gimnaziu (vezi *Anexa 1.a*) propune o viziune nouă și concepte noi. Pentru a ușura înțelegerea acestora, prezentăm aici câteva dintre cele mai importante elemente de noutate. De asemenea, în anexe oferim și o viziune globală asupra programei din două perspective importante pentru profesor: progresia competențelor specifice de la clasa a V-a la clasa a VIII-a (vezi *Anexa 1.b*) și progresia conținuturilor în clasele gimnaziului (vezi *Anexa 1.c*). Un profesor care înțelege contextul mai larg în care sunt plasate competențele și conținuturile are o viziune mai bună și poate realiza o proiectare mai coerentă a activității didactice.

Programa propune o schimbare de paradigmă: viziunea comunicativă este înlocuită de cea a dezvoltării personale. Aceasta nu înseamnă că modelul comunicativ sau altele (precum cel literar-gramatical) nu vor fi folosite în studiul limbii și literaturii române, ci doar că vor avea o pondere mai mare strategiile didactice specifice paradigmei asumate de programă: dezvoltarea personală.

Paradigma dezvoltării personale are ca finalitate identificarea și dezvoltarea potențialului de învățare al fiecărui elev prin diversele discipline școlare. Învățarea se obține prin explorarea domeniilor de cunoaștere, prin învățare prin descoperire și reflecție personală sau prin învățare de tip experiențial, conducând la o învățare cu sens. Specificul acestei paradigme raportat la disciplina limba și literatura română este că pune accent pe beneficiile pe care elevul le are în plan personal, social, cultural și academic:

- se poate cunoaște mai bine pe sine și își poate construi propriul set de valori pe baza reflecțiilor asupra textelor citite sau asupra modului în care învață; de asemenea, exersează să-și verbalizeze oral și în scris nu doar gândurile, ci și emoțiile; performanțele în domeniul comunicării orale și scrise pot contribui la creșterea stimei de sine, a încrederii în sine;
- îi poate cunoaște mai bine pe ceilalți și poate stabili mai ușor relații cu ceilalți în cadrul activităților ce presupun interacțiune și cooperare (discuții pe marginea textelor, cu împărtășirea opiniilor; realizarea unor jocuri de rol pentru exersarea strategiilor de comunicare orală; selectarea elementelor lexicale sau gramaticale adecvate relației cu interlocutorii; scrierea cooperativă);
- poate cunoaște mai bine lumea prin textele pe care le citește, literare și nonliterare (explorarea textelor se face prin valorificarea experiențelor personale și prin stimularea reflecției, a gândirii critice asupra acestora);
- își poate dezvolta creativitatea, ca urmare a faptului că își va exersa potențialul creativ în cadrul unor activități din toate domeniile disciplinei;
- poate folosi achizițiile din domeniul limbii pentru a comunica clar, corect și adecvat contextului, astfel încât să-și facă înțelese intențiile de comunicare și să aibă efect asupra receptorului;
- poate avea rezultate școlare mai bune la toate disciplinele, dacă stăpânește bine strategiile de comunicare orală și scrisă.

Paradigma dezvoltării personale presupune două accente importante ale activității profesorului: pe de o parte, profesorul va încerca să-și cunoască elevii cât mai bine (să afle care le sunt interesele, dificultățile pe care le întâmpină în învățare, preferințele de lectură etc.), iar, pe de alta, profesorul va încerca să îi ajute pe elevi în procesele individuale de dezvoltare, urmărind atent performanțele fiecărui elev, oferindu-le tuturor feedback și sprijin permanent. Conceperea și desfășurarea activităților de învățare diferențiată este esențială în acest context.

În programa actuală, domeniile disciplinei sunt:

a. comunicare orală;
b. lectură;
c. comunicare scrisă;
d. elemente de construcție a comunicării;
e. elemente de interculturalitate.

Pentru fiecare dintre ele, există câte o competență generală, competențe specifice și conținuturi ale învățării. Noutățile construcției curriculare actuale constau atât în modul de configurare a domeniilor tradiționale ale maternei (limbă, oral, redactare, lectură), cât și în includerea unui nou domeniu: interculturalitatea. Ne vom referi pe scurt la provocările pe care le aduce noul curriculum în cadrul fiecărui domeniu, subliniind noutățile prezente în programa clasei a VIII-a.

ÎN DOMENIUL COMUNICĂRII ORALE, noua programă de gimnaziu propune o configurare diferită a competențelor specifice acestui domeniu. Spre deosebire de programa anterioară, în programa actuală nu mai există competențe generale distincte pentru receptarea și producerea textului oral, diferențele sau distincțiile făcându-se la nivelul competențelor specifice. Astfel, există:

- o competență de producere a textelor orale, bazată pe o activitate anterioară de receptare a textului oral (*1.1. Exprimarea unui punct de vedere propriu privind reprezentarea aceleiași teme în texte diferite, în vederea evaluării informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative*), care presupune nu doar comprehensiunea textelor orale ascultate, ci și capacitatea de a produce un text oral pe marginea celor ascultate;
- două competențe de producere a textelor orale (*1.2. Prezentarea documentată a unei teme/a unui punct de vedere, citând sursele de informare, într-un text de tip argumentativ/în texte de diferite tipuri* și *1.3. Realizarea unei prezentări orale multimodale în fața unui public, corelând elementele verbale, paraverbale și nonverbale în cadrul unor strategii de argumentare*); acestea pot fi exersate în special prin prezentări ale unor proiecte sau prin realizarea unor discursuri de tip argumentativ;
- o competență specifică interacțiunii verbale (*1.4. Participarea activă la dezbateri simple, formulând puncte de vedere și/sau continuând ideile celorlalți, exprimând un punct de vedere față de opiniile expuse de interlocutor/i*), care, la clasa a VIII-a, implică realizarea unor dezbateri;
- o competență metacognitivă, de evaluare și monitorizare a propriei performanțe în domeniul comunicării orale (*1.5. Corectarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative ineficiente sau inadecvate în activități de comunicare*), care poate fi dezvoltată prin activități de autoevaluare și evaluare reciprocă sau prin jurnale reflexive.

La nivelul conținuturilor, programa clasei a VIII-a propune câteva noțiuni noi precum: „elemente specifice argumentării", „argumentare și persuasiune", „comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv", „atitudini comunicative: flexibilitate, asertivitate, disponibilitate la negociere". Pe lângă acestea, există și conținuturi reluate din clasele anterioare, aprofundându-se, de pildă, „strategiile de ascultare activă", care au fost abordate începând din clasa a V-a.

În ceea ce privește elementele specifice argumentării, programa evidențiază rolul justificării tezei prin argumente, întărite prin probe și exemple.

Structura unui text argumentativ cuprinde:

- enunțarea temei, a subiectului propus spre discuție (de exemplu, *Rolul lecturii în viața noastră*);
- formularea tezei, care reprezintă poziția pe care o adoptă vorbitorul privitor la temă (de exemplu, *Consider că lectura te ajută să înțelegi mai bine lumea și să te cunoști*.);
- prezentarea argumentelor aduse în sprijinul tezei (de pildă: *poți compara situații din text cu situații din viața reală; te poți pune în locul personajelor* etc.);
- menționarea unor exemple sau probe, care au rolul de a întări fiecare argument; acestea pot fi: citate din text, în cazul analizei sau interpretării de text; fapte, statistici, mărturii, concluzii ale unor experți, în cazul unei dezbateri sau al unei argumentări pe diverse teme (de exemplu: *Unii oameni de cultură afirmă că lectura te ajută să trăiești mai multe vieți*.);
- formularea unei concluzii, prin care este evidențiată succint relevanța argumentelor prezentate pentru teza susținută (de exemplu: *Astfel, lectura oferă o cunoaștere diversă a experiențelor umane, care te ajută să înțelegi mai bine lumea și să te cunoști*.)

Profesorul îi va pune pe elevi în situația de a exersa construirea textului oral argumentativ, plecând de la exemple simple (de justificare a unor preferințe), de la analiza unor argumentări orale, pentru a ajunge la situații complexe (în care li se cer atât argumente, cât și contraargumente, întărite de fiecare dată prin exemple).

Un alt conținut nou privind argumentarea este cel ce privește categoriile persuasive sau triunghiul retoric al lui Aristotel, care cuprinde următoarele elemente: etos, patos și logos.

Pentru ca o argumentare să aibă putere persuasivă, este necesar apelul la:

- **etos**, care se referă la credibilitatea vorbitorului, la valorile comune ale celui care vorbește și ale auditoriului; onestitatea vorbitorului și calitatea morală a argumentelor contribuie la crearea încrederii publicului față de cel care vorbește;
- **patos**, care implică emoțional auditoriul; entuziasmul vorbitorului, apelul la emoțiile și la sentimentele publicului, menționarea unor prejudecăți ce se cer combătute sunt câteva dintre elementele prin care vorbitorul poate capta interesul, motivând auditoriul să se implice afectiv pe tot parcursul unui discurs;
- **logos**, care presupune indicarea unor argumente relevante și credibile, organizate logic, dinspre cele mai slabe spre cele mai puternice; acestea pot fi întărite prin fapte, date, mărturii, adevăruri universale etc.

Profesorul va oferi exemple accesibile elevilor de clasa a VIII-a. Le poate solicita elevilor să creeze un storyboard pentru a ilustra fiecare dintre cele trei categorii persuasive (https://www.storyboardthat.com/ro/articles/e/etos-patos-logo-uri). Le poate atrage atenția elevilor asupra impactului pe care îl au etosul și patosul asupra unui auditoriu, evidențiind ideea că un discurs cu argumente clare și organizate logic nu este suficient pentru a convinge publicul.

În ceea ce privește comportamentele nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv, acestea trebuie să fie corelate cu elementele verbale ale comunicării, astfel încât vorbitorul să poată convinge auditoriul că mesajul său este important.

Dintre elementele nonverbale cu rol persuasiv, amintim:

- mimica sau expresiile feței, prin care un vorbitor poate întări sau, dimpotrivă, diminua sensul celor spuse; o mimică relaxată, un zâmbet pot fi elemente prin care vorbitorul transmite siguranță de sine, încredere și entuziasm pentru o anumită temă;
- gesturile pot sublinia și ele mesajul transmis; este recomandabil să fie evitate gesturile sau postura care sugerează neîncredere, trac sau teamă față de auditoriu (o mână care se joacă nervos cu o foaie, o carte, un pix etc., brațele încrucișate peste piept etc.);
- contactul vizual cu auditoriul, cu respectarea regulii de a nu depăși patru secunde de fixare a privirii pe o anumită persoană din auditoriu.

Elementele paraverbale ce au rol persuasiv sunt, între altele:

- volumul vocii, care trebuie să fie suficient de puternic, pentru ca auditoriul să recepteze ceea ce spune vorbitorul;
- ritmul vorbirii, care trebuie să fie dinamic, nu monoton, pentru a menține trează atenția publicului;
- pauzele în vorbire și accentuarea cuvintelor-cheie, care au rolul de a sublinia trecerea de la o idee la alta și elementele esențiale ale mesajului;
- intonația, care poate trăda emoțiile vorbitorului sau poate genera emoții publicului (o secvență rostită șoptit sau ridicarea vocii poate atrage atenția auditoriului).

Profesorul le va oferi elevilor exemple de elementele nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv prin imagini, înregistrări video cu discursuri ale unor copii de vârsta lor sau secvențe din filme relevante pentru acest aspect (de exemplu, înregistrarea încărcată pe YouTube cu elevii Oana Neacșu și Alexandru Nicolae, cu titlul „Cum văd copiii educația?"). De asemenea, elevii vor exersa în propriile discursuri aceste elemente, pentru a observa care este efectul lor. Vor primi feedback din partea profesorilor și a colegilor.

O noutate a programei pentru clasa a VIII-a sunt și atitudinile comunicative precum flexibilitatea, asertivitatea, disponibilitatea la negociere, atitudini ce favorizează comunicarea eficientă.

Flexibilitatea reprezintă capacitatea vorbitorului de a se adapta contextului comunicării. Astfel, este important ca un vorbitor să evidențieze mai multe idei, unele chiar divergente, pe o anumită temă, pentru a demonstra publicului că, pentru a-și formula un punct de vedere, a avut în vedere opinii diverse. De asemenea, un vorbitor trebuie să-și regleze comunicarea în funcție de reacțiile publicului. Dacă observă o anumită plictiseală din partea acestuia, poate recurge la o glumă, o anecdotă, care să-l ajute să recâștige atenția auditoriului. În cazul în care constată nedumerirea unor persoane din public, va oferi explicații suplimentare, va face analogii, pentru a se face înțeles.

Capitolul II:
Repere metodologice

II.1. Prezentarea manualului

Ce ne-am propus?

Să scriem un manual care să transforme învățarea în plăcere, o carte care prin ludicul și provocările reflexive conținute să-i ajute pe copii să înțeleagă lumea, să știe să comunice oral și în scris, să le deschidă drumul spre performanță în orice domeniu de activitate viitoare. Sperăm ca lucrarea noastră să provoace curiozitatea elevilor, să le stimuleze creativitatea și sensibilitatea pentru frumos, să le dezvolte gândirea critică. Am dorit să creăm cât mai multe punți între școală și viață, astfel încât elevii să găsească un sens în ceea ce învață și să-și asume experiențele de cunoaștere pe care cartea le propune. Am ales texte diverse pe care le-am abordat prin diferite „căi de acces", pentru ca elevii să le poată înțelege și interpreta în propria lor cheie. Activitățile și exercițiile din manual sunt foarte diverse, pentru niveluri și interese diferite, urmărind implicarea copiilor în explorarea diferitelor teme și stimulându-le capacitatea lor de a participa activ la procesul de predare-învățare.

Ce cuprinde manualul

Manualul cuprinde o versiune tipărită și una digitală.

Lucrarea este structurată în **cinci unități de învățare**, urmate de o recapitulare finală. Nu am prevăzut o evaluare inițială, fiindcă presupunem că profesorul își cunoaște deja elevii și nu mai este nevoie să aplice un test inițial pentru a afla nivelul acestora. Totuși, în situația în care un profesor preia o clasă nouă, recomandăm să aplice un test inițial.

Având în vedere tema generală pe care o propune programa pentru clasa a VIII-a, ***REFLECȚII ASUPRA LUMII***, traseul de cunoaștere pe care l-am propus se oprește, în fiecare unitate, asupra unor teme de reflecție formulate interogativ, pe care le-am considerat de interes pentru această vârstă. Am plecat de la teme specifice universului familiar al adolescenților, pentru a parcurge apoi, pas cu pas, teme de complexitate sporită, presupunând deschidere spre cunoașterea de sine și a lumii. Astfel, pentru prima unitate, *Ce înseamnă prietenia?,* am propus un text inedit al Doinei Ruști, *Platanos,* care dezvăluie atât ce înseamnă o „prietenie extremă", cât și una obișnuită; cea de a doua unitate, *Cum sunt ceilalți?*, explorează, pornind de la fragmente din piesa *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, relațiile dintre noi și ceilalți, diferiți prin etnie, credințe sau valori; a treia unitate, *Unde găsim frumusețea?,* se referă, prin textele lirice selectate – *Într-un lac* de Tudor Arghezi, *Izvorul nopții* de Lucian Blaga și *Controverse* de Nina Cassian – la diferite tipuri de frumusețe: frumusețea naturii, frumusețea umană și frumusețea artei; unitatea a patra, *Ce este adevărul?,* propune o abordare inedită a temei prin povestirea *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu; în fine, unitatea a cincea, *Încotro se îndreaptă lumea?,* provoacă elevii să-și imagineze viitorul, pornind de la câteva fragmente din romanul *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury. Textele literare de bază aparțin unor autori români, clasici și contemporani, ultimul fiind al unui autor american, iar textele pentru lectura suplimentară au fost selectate deopotrivă din literatura română și din literatura universală.

Pe tot parcursul manualului, am folosit atât metode tradiționale de evaluare (teste la finalul fiecărei unități de învățare), cât și metode și instrumente aparținând evaluării complementare (proiecte tematice, investigație, portofoliu, miniproiecte, autoevaluare).

Cum este structurată o unitate de învățare?

Unitățile de învățare abordează în mod integrat toate cele cinci domenii ale disciplinei, fiind organizate în jurul temei propuse în fiecare unitate și realizându-se diverse corelații între domenii. Structura unei unități de învățare poate fi transpusă grafic precum în schema alăturată.

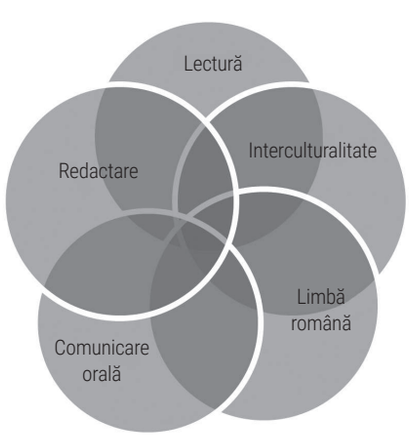

Figura 1. Integrarea domeniilor în cadrul unei unități de învățare

Fiecare unitate de învățare se deschide printr-o pagină de gardă, care cuprinde o imagine adecvată temei și conținuturile abordate în unitatea respectivă.

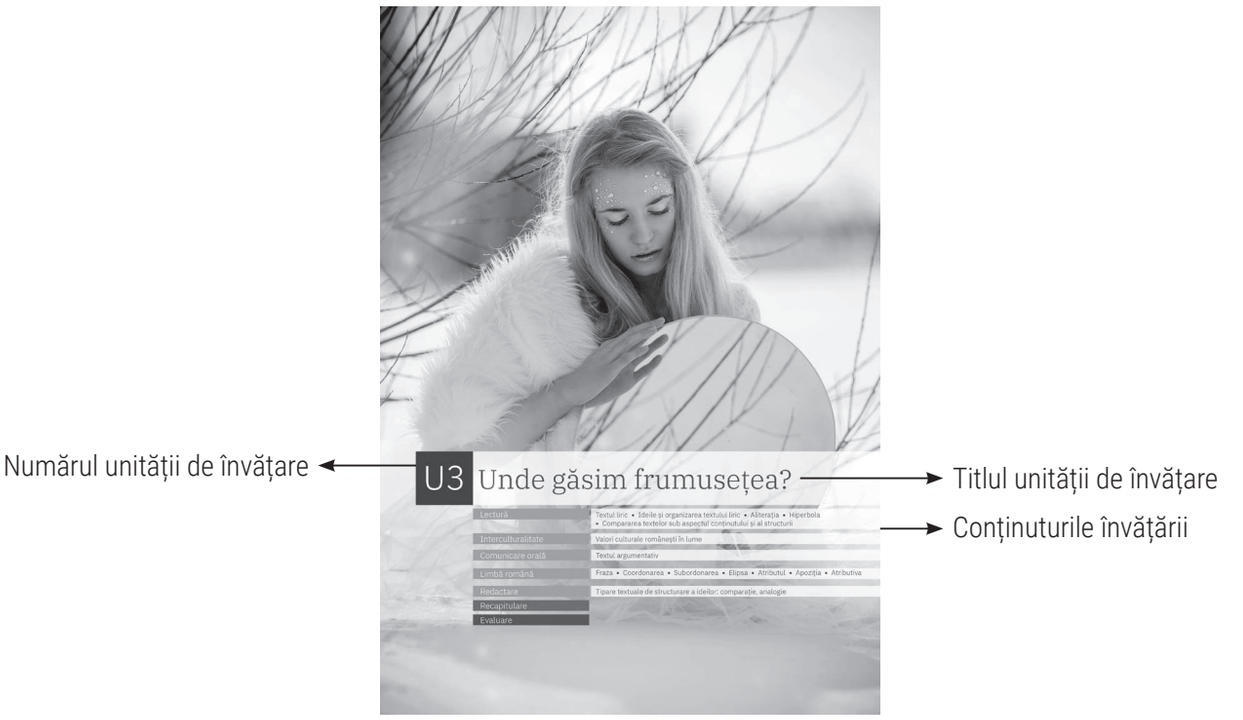

Conținuturile sunt grupate pe cele cinci domenii din programă, fiind abordate în ordinea următoare: lectură (texte de bază și texte auxiliare), interculturalitate, comunicare orală, limbă română și redactare. Fiecare unitate de învățare se încheie cu o recapitulare și cu o evaluare ce urmărește nivelul atingerii competențelor specifice selectate pentru unitatea respectivă. Deoarece interculturalitatea prevede doar trei conținuturi în programa clasei a VIII-a, unitățile I și IV nu abordează explicit acest domeniu.

Demersul propus este coerent și unitar în fiecare dintre secvențele unității de învățare, urmând un algoritm bazat pe ciclul descris detaliat în *Limba și literatura română. Ghidul profesorului, clasa a V-a* (Editura Art Educațional, București, 2018, pp. 22 – 23) și sintetizat mai jos, prin următoarea schemă:

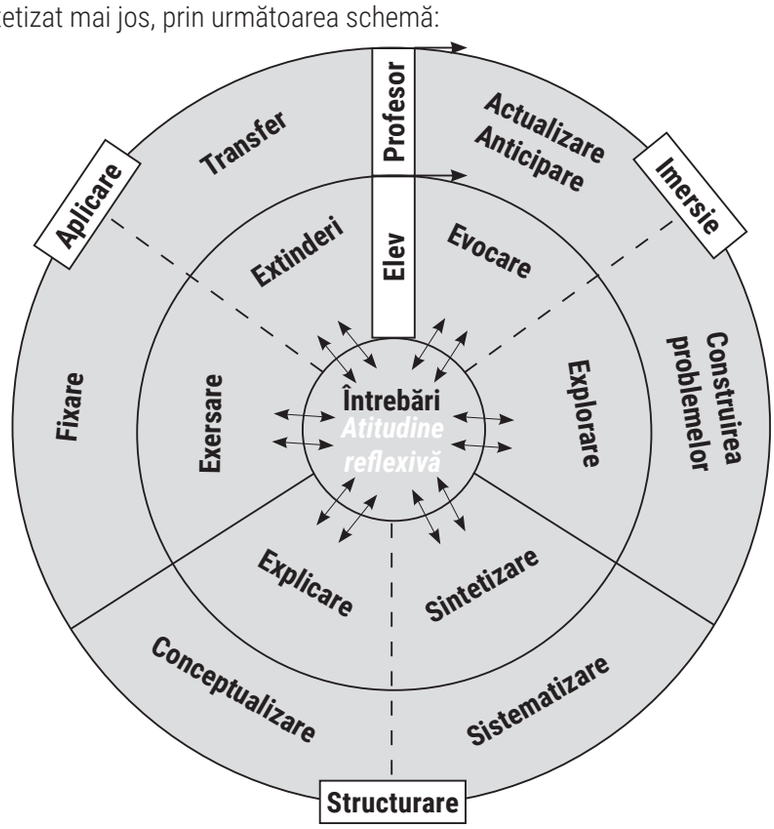

Figura 2. Fazele și subfazele ciclului de predare-învățare care pot fi urmate în cadrul unei unități de învățare (după Singer & Moscovici, 2008)

Etapa imersiei

Elevii își amintesc cunoștințe/abilități legate de temă și încep explorarea acesteia, folosind achizițiile anterioare.

Caută noi informații, planifică sau îndeplinesc sarcini simple, prin activarea achizițiilor anterioare asociate noilor conținuturi/unei noi teme.

Manualul sprijină această etapă prin:

– sarcini de lucru menite să activeze cunoștințe anterioare;

– seturi de activități de explorare ce se bazează pe achiziții anterioare în relație cu tema nouă/noile conținuturi.

Etapa structurării

Elevii sunt ghidați să atingă un alt nivel de înțelegere, pe măsură ce interpretează rezultatele experiențelor din faza de imersie.

Profesorul ajută elevii să-și sintetizeze observațiile, să rezume înțelegerea, să exploreze inferențele proprii pentru a sistematiza ceea ce au descoperit.

Apoi profesorul ajută elevii să folosească terminologia potrivită și să explice, să tragă concluzii și să generalizeze.

Manualul sprijină această etapă introducând noi concepte, îmbogățind conținuturile sau/și integrând noile conținuturi, propunând sinteze teoretice și explicații.

Etapa aplicării

Elevii învață să aplice în noi contexte cunoștințele/abilitățile învățate, încercând să rezolve probleme specifice domeniului de cunoaștere.

Manualul include lecții cu un pronunțat caracter interactiv, propunând exerciții, activități practice prin care elevii pot descoperi noile cunoștințe singuri, pe baza cunoștințelor anterioare. Profesorul trebuie să evite oferirea expozitivă a informațiilor noi, în absența creării unei situații de învățare prin care elevul să descopere singur noile conținuturi. Dialogul permanent dintre manual și elev stimulează gândirea și curiozitatea copilului, care devine mult mai motivat în învățare. Exercițiile, proiectele, portofoliile, activitățile practice propun deschideri către lume sau către alte texte, prin care cunoașterea să fie extinsă.

Tot în această etapă sunt incluse evaluarea și reflecția: măsurarea achizițiilor și identificarea contextelor în care acestea pot fi aplicate, a modului în care s-a produs învățarea.

Fiecare unitate de învățare conține un set de lecții sau câte o lecție pentru fiecare dintre cele cinci domenii, o secvență de recapitulare și o pagină de evaluare. În unitățile I și IV, care nu prevăd conținuturi de interculturalitate, au fost prevăzute proiecte de grup.

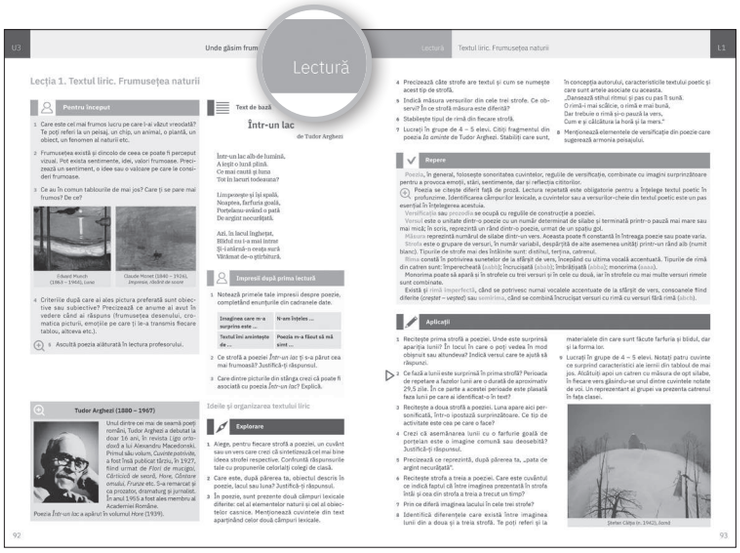

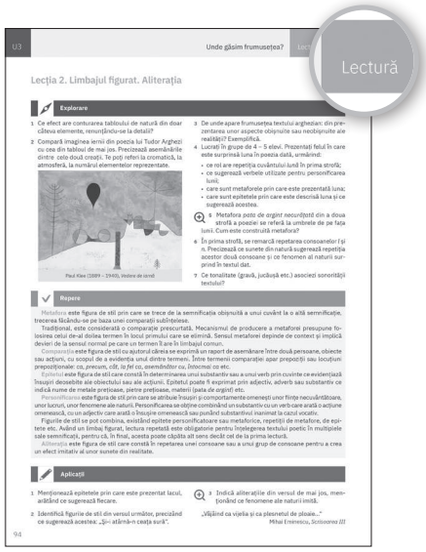

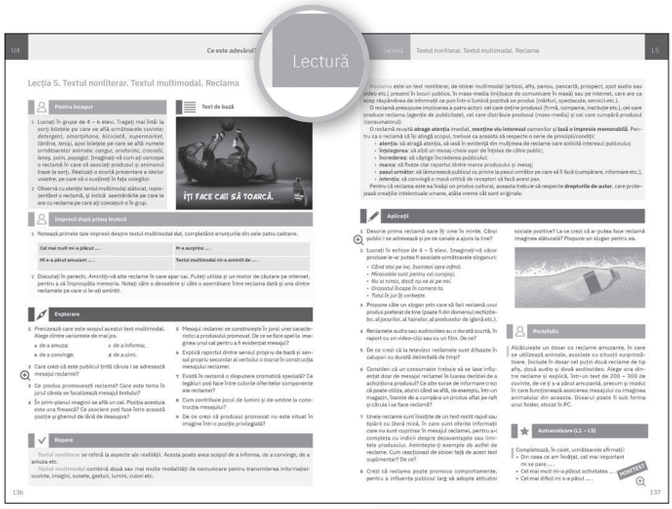

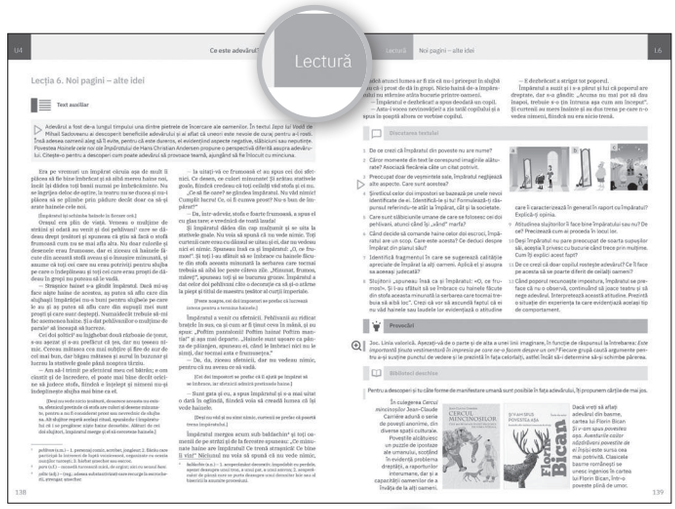

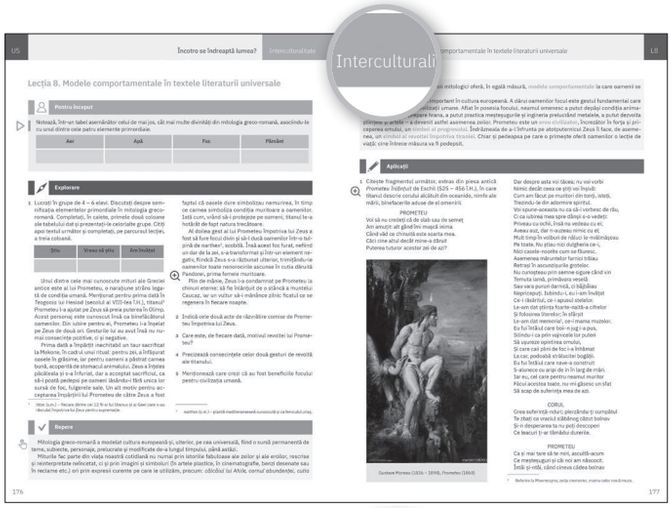

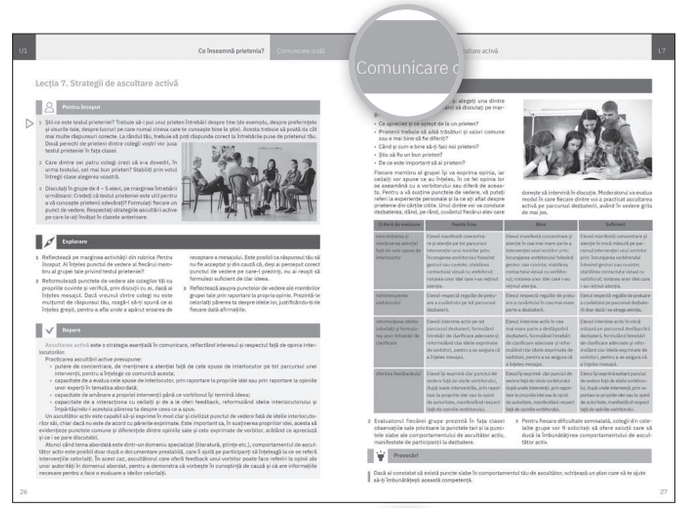

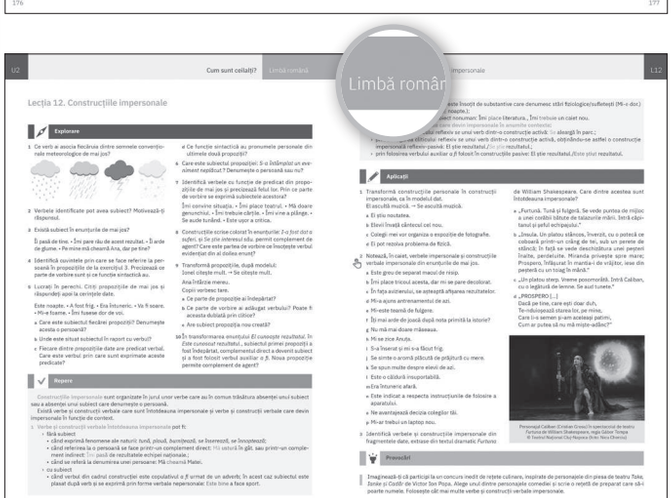

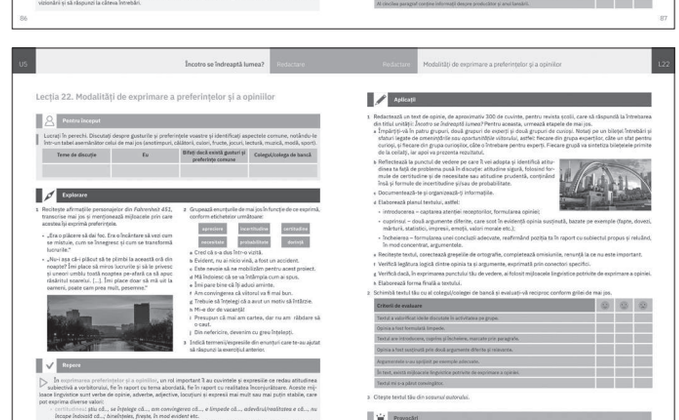

Lecțiile/setul de lecții centrate din fiecare domeniu sunt structurate pe baza unui algoritm didactic asemănător, evidențiat de fiecare data prin culori distincte:

- *Pentru început* (portocaliu) – secvență care cuprinde 2 – 3 exerciții și valorifică acel cunoștințe anterioare ale elevilor pe care se pot construe noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele ce urmează să fie abordate; în cazul lecțiilor de literatură, această secvență este urmată de textul de bază propus pentru studiu, care este însoțit de explicații lexicale și de câteva întrebări privind *Impresiile după prima lectură* (portocaliu-deschis);

• *Explorare* (albastru) – secvență care cuprinde mai multe exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire;

• *Repere* (verde) – secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în *Explorare;*

• *Aplicații* (grena) – secvență care propune transferal noilor achiziții în alte context; de asemenea, aici intră și evaluarea sau reflecția asupra celor învățate;

• *Provocări* (bleu) – secvență care propune punți de legătură cu realitatea, cu alte discipline, solicitând gândirea critică și creativă a elevilor;

• *Portofoliu* (portocaliu-deschis) – indică temele ce vor fi incluse în portofoliu;

• *Evaluare/Autoevaluare* (gri) – secvențe care propun teste și criterii de evaluare pentru achizițiile din lecția/lecțiile parcurse.

Cum este structurată o lecție?

La nivelul fiecărei lecții, am preferat un demers inductiv, plecând dinspre exerciții spre teorie, indiferent de domeniul disciplinei. Niciodată nu am folosit demersul tradițional în care lecția începe prin oferirea de informații pe care elevii să le memoreze, pentru ca apoi să urmeze întrebări reproductive pe baza acestui text, preferând modelul modern care pornește de la un set de întrebări/probleme prin care elevul să descopere noile conținuturi.

Profesorul va putea alege diverse modele de proiectare a lecției, astfel încât să ajusteze demersul pentru clasele sale. Esențial este să reușească să creeze un continuum al procesului de predare-învățare-evaluare.

În funcție de scopurile și de tipul lecției, profesorul poate folosi diverse modele de structurare a demersurilor didactice. Pentru că modelul tradițional (prezent în aproape toată literatura de specialitate de la noi și omniprezent în practica didactică) este tributar unei viziuni fragmentare, sugerăm două modele pe care le considerăm valoroase, pentru că mizează pe continuitatea și transparența procesului de predare-învățare, pe implicarea elevilor în propria învățare și pe dezvoltarea competențelor metacognitive. Ele pot fi folosite pentru o singură lecție, dar și pentru o suită de lecții care au unitate tematică (de exemplu, în abordarea unui text narativ sau a unei poezii, a unui circumstanțial etc.). Mai multe exemple și discuții pe marginea scenariilor lecțiilor vor fi prezentate pentru fiecare unitate de învățare în parte. Reproducem mai jos aceste modele, pe care le-am inclus inițial în *Limba și literatura română. Ghidul profesorului, clasa a V-a* (Editura Art Educațional, București, 2018, pp. 25 – 26).

Modelul gândirii critice sau modelul „Evocare – Constituirea sensului – Reflecție" (Steele, Meredith, Temple, 1998). Acest model integrează principiile pe care se bazează celelalte două modele prezentate: importanța caracterului procesual al învățării și integrarea lui în orizontul cunoștințelor și al preocupărilor elevilor.

Modelul vizează dezvoltarea gândirii critice (este, de altfel, cunoscut și sub denumirea de „modelul gândirii critice") și cuprinde trei etape, foarte apropiate de algoritmul didactic propus în manual:

1. Evocare/Actualizare	2. Constituirea sensului	3. Reflecție
Ce știu despre subiect și ce aș dori să aflu? – activități de recuperare și de sistematizare a cunoștințelor pe care elevii le au deja despre tema ce urmează a fi abordată în lecție; discuție referitoare la interesele elevilor față de temă	**Învățarea noilor conținuturi/strategii** – anunțarea subiectului lecției noi – activități de predare-învățare în ordinea desfășurării lor – feedback oferit pentru fiecare activitate	**Ce am învățat, cum explic și corelez noile cunoștințe?** – reamintirea parcursului de învățare și a conținuturilor abordate – înțelegerea rostului fiecărei activități – identificarea contextelor noi în care elevii vor putea folosi deprinderile, cunoștințele noi – tema pentru acasă

Dacă primele două etape ale lecției sunt cuprinse în diverse formule și în proiectul de lecție tradițional, ultima etapă este adesea neglijată în practica didactică. Ea are o importanță deosebită pentru realizarea, de către elevi, a unei învățări conștiente, care să-i facă să sesizeze sensul efortului lor, să-i motiveze pentru învățare și să le dezvolte capacitățile metacognitive.

Modelul „Eu fac – noi facem – tu faci", în cinci pași, se bazează pe principiile învățării eficiente, conform cărora mai întâi profesorul arată sau modelează pentru elevi ceea ce ei vor învăța („Eu fac"), apoi elevii exersează împreună, sub ghidarea profesorului și a colegilor („Noi facem"), iar în final elevii încearcă să demonstreze în mod independent ce au învățat („Tu faci"). Este un model tradițional, dar există un echilibru între activitatea profesorului (care are aici rolul expertului) și cea a elevilor, care sunt implicați în explorarea temei sau în exersarea unor deprinderi.

Începutul lecției (echivalent cu rubrica intitulată *Pentru început* în manual)	1. Deschiderea	– Ce vom învăța? – De ce e important să învățăm asta? – Ce ştim despre temă? (din clasă sau din afara clasei) – Ce vom face?
Mijlocul („inima“) lecției (echivalent cu rubricile *Explorare*, *Repere* și *Aplicații* din manual)	2. Introducerea temei noi	– Exemple și exerciții care valorifică cunoștințele anterioare ale elevilor – Profesorul oferă explicații, modelează, demonstrează și oferă exemple pe marginea temei (prelegere intensificată, de exemplu), oferind abordări diverse. De pildă, într-o lecție ce are ca scop deprinderea de către elevi a abilității de rezumare, profesorul poate oferi un model de rezumat făcut de el însuși sau le poate prezenta elevilor un rezumat realizat de altcineva (o înregistrare audio, video sau un text scris). – Această parte nu trebuie să depășească 10 – 15 minute.
	3. Practică ghidată	– Elevii sunt implicați în activități de explorare din mai multe perspective a temei, sub ghidarea profesorului
	4. Practică independentă	– Elevii rezolvă independent sarcini prin care demonstrează gradul în care au integrat noile achiziții
Finalul lecției (echivalent cu rubricile *Provocări*, *Interpretare* și *Portofoliu* din manual)	5. Închiderea	– Sintetizarea celor învățate – Discutarea modului în care elevii pot aplica achizițiile în contexte noi

În cazul adoptării acestui model, este important ca profesorul să cunoască impactul pe care-l au diferitele metode de predare-învățare asupra învățării. Mai jos, se află piramida învățării, care prezintă media gradului de reținere a informațiilor în funcție de metoda de predare-învățare, pentru a observa că oamenii învață mai bine atunci când sunt implicați în procesul învățării. Conform diagramei date, se pare că elevii sau adulții rețin și înțeleg mai bine ceea ce învață atunci când sunt implicați în discuții, în activități aplicative, în care explorează și experimentează aspecte noi și, mai ales, atunci când le predau ei înșiși o anumită temă celorlalți.

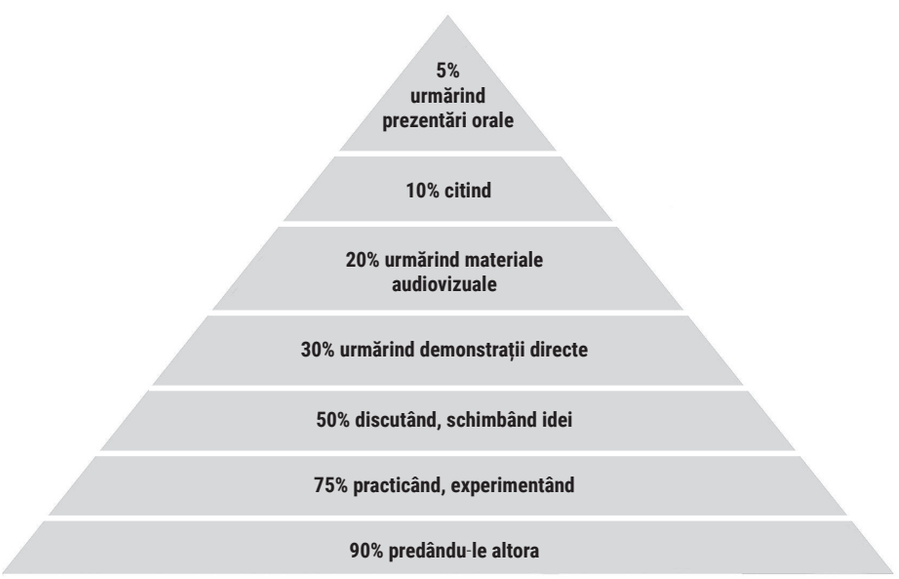

Figura 3. Piramida învățării (sursa: National Training Laboratories, Bethel, Maine)

Planificare calendaristică orientativă

Manual utilizat: ***Limba și literatura română. Clasa a VIII-a***, Florentina Sâmihăian, Sofia Dobra, Monica Halaszi, Anca Davidoiu-Roman, Horia Corcheș, Editura Art Klett

Conform Ordinului MEN Nr. 3125 din 29.01.2020, structura anului școlar 2020 – 2021 pentru elevii clasei a VIII-a are 33 de săptămâni de cursuri.
Semestrul I: 17 săptămâni (cursuri: 14.09.2020 – 29.01.2021, cu vacanță intrasemestrială în perioada 23.12.2021 – 10.01.2021) x 4 ore /săptămână = 68 de ore
Vacanță intersemestrială: 30.01.2021 – 7.02.2021
Semestrul al II-lea: 16 săptămâni (cursuri: 8.02.2021 – 11.06. 2021, cu vacanțe intersemestriale în perioadele 2.04.2021 – 11.04.2021 și 30.04.2021 – 9.05.2021) x 4 ore / săptămână = 64 de ore
Tezele vor fi planificate cu minimum trei săptămâni înainte de terminarea fiecărui semestru.
În această planificare, programul ***Școala altfel*** a fost planificat în semestrul al II-lea, dar fiecare școală va alege ce săptămână dorește, în perioada 5.10.2020 – 4.06.2021.

SEMESTRUL I					
Unitatea de învățare	**Competențe specifice**	**Conținuturi**	**Nr. de ore**	**Săptămâna**	**Observații**
Prezentarea manualului și anunțarea proiectului din Unitatea 1 Recapitulare/evaluare inițială			1 1	I (2 ore)	
1. *Ce înseamnă prietenia?*	1.3 1.4 1.5 2.1 2.2 2.4 3.2 3.4 4.2 4.3 4.4	• Textul epic ***Platanos*** de Doina Ruști • Firul narativ. Planurile narațiunii • Naratorul și personajele • Structuri textuale combinate. Textul discontinuu • Semnificațiile textului • Text auxiliar: ***Narcis și Gură-de-Aur*** (fragmente) de Hermann Hesse	6	I (2 ore) II (4 ore)	
		• Strategii de ascultare activă	1	III (1 oră)	
		• Prezentarea proiectului de grup ***Cărțile noastre***	1	III (1 oră)	
		• Categorii semantice (actualizare) • Derivarea. Compunerea (actualizare) • Conversiunea. Familia de cuvinte • Împrumuturile • Registrele limbii • Fonetica	6	III (2 ore) IV (4 ore)	
		• Etapele scrierii. Integrarea feedbackului • Importanța elementelor de grafică în prezentarea unui text scris	2	V (2 ore)	
		• Recapitulare	2	V (2 ore)	
		• Evaluare	1	VI (1 oră)	

Unitatea de învățare	Competențe specifice	Conținuturi	Nr. de ore	Săptămâna	Observații
2. *Cum sunt ceilalți?*	1.4 1.5 2.1 2.2 2.4 3.1 3.3 3.4 4.1 4.2 4.4 4.5 5.1	• Textul dramatic ***Take, Ianke și Cadâr*** (fragmente) de Victor Ion Popa • Textul dramatic. Structuri textuale • Timpul, spațiul, acțiunea, personajele • Semnificațiile textului • Textul nonliterar. Cronica de spectacol ***Omenescul personajelor*** de Ștefan Popa • Text auxiliar: ***Nathan Înțeleptul*** (fragmente) de Gotthold Ephraim Lessing	6	VI (3 ore) VII (3 ore)	
		• Relații culturale constructive. Noi și ceilalți	1	VII (1 oră)	
		• Atitudini comunicative	1	VIII (1 oră)	
		• Construcțiile active. Construcțiile pasive cu verbul ***a fi*** • Predicatul (actualizare) • Construcțiile cu pronume reflexive • Construcțiile impersonale • Subiectul (actualizare) • Construcțiile incidente • Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor	7	VIII (3 ore) IX (4 ore)	
		• Cronica de film. Redactarea de mână și computerizată. Etica redactării: originalitatea	1	X (1 oră)	
		• Recapitulare	2	X (2 ore)	
		• Evaluare	1	X (1 oră)	
3. *Unde găsim frumusețea?*	1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2	• Textul liric. Frumusețea naturii: ***Într-un lac*** de Tudor Arghezi • Limbajul figurat. Aliterația • Semnificațiile textului • Textul liric. Frumusețea umană: ***Izvorul nopții*** de Lucian Blaga • Procedee artistice. Hiperbola • Semnificațiile textului	6	XI (4 ore) XII (2 ore)	
Teză pe semestrul I		Pregătire pentru teză, susținerea tezei, discutarea tezei	4	XII (2 ore) XIII (2 ore)	
3. *Unde găsim frumusețea?*		• Textul liric. Frumusețea artei: ***Controverse*** de Nina Cassian • Semnificațiile textului • Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii • Text auxiliar: ***O pasăre înaltă*** de Dan Coman	4	XIII (2 ore) XIV (2 ore)	
		• Valori culturale românești în lume	1	XIV (1oră)	
		• Textul argumentativ	1	XIV (1oră)	
Vacanță intrasemestrială					

II. Repere metodologice